

Menasse fileert absurdisme EU in 'De hoofdstad'

Boeken - 8 maart 2018 - Auteur: Ewout van der Knaap

Europa heeft altijd de gemoederen bezig gehouden. Tussen de wereldoorlogen schreven auteurs als Stefan Zweig en Joseph Roth over een Europa in verval. Na de val van de Muur bogen Milan Kundera, György Konrád, Günter Grass en Hans Magnus Enzensberger zich over de kernwaarden van Europese identiteit. De eerste roman over de Europese Unie verscheen vorig jaar: 'Die Hauptstadt' van Robert Menasse werd meteen bekroond met de Deutsche Buchpreis. Zijn roman wordt in tientallen talen vertaald, van het Arabisch tot het Zweeds. De Nederlandse vertaling verschijnt komende week.

Menasse schreef een onderhoudende, gelaagde en geëngageerde roman over ambtenaren van de Europese Commissie, lobbyisten en opportunisten. Hij sluit ermee aan op het essay 'De Europese koerier' waarin hij het opnam voor de EU-ambtenaren. Hij hekelde de nationale regeringen die de crises veroorzaakten doordat ze het grote verband niet zagen. Zijn schotschrift leverde hem veel uitnodigingen voor lezingen op, waarvan een deel verscheen in 'Heimat ist die schönste Utopie (2014). Nog vorig jaar riep Menasse "Leve de Europese Republiek!" in een toespraak voor het Europees Parlement. Dit alles was de opmaat naar 'De hoofdstad'.

Menasses roman speelt zich veel af in Brussel en stort zich vooral op de drijfveren van ambtenaren van enkele hoofddirecties van de Europese Commissie. Naast romances en vetes komen grote thema's als de financiële crisis, emigratie, terrorisme, integratie (boerkini-verbod in Nice) en Brexit langs. Maar Menasse weet het luchtig te houden. Een klunzige politiecommissaris speurt in Brussel en lijdt ironisch genoeg aan een orgaan dat net als hij niet onmisbaar is: de milt. Aan het begin en slot van De hoofdstad brengen aanslagen met geheel uiteenlopende motieven de verhaallijnen samen.

Met satirisch genoeg portretteert Menasse het personage Fenia Xenopoulou, die tegen wil en dank het departement Cultuur aanstuurt:

"Cultuur was een onbetekenend departement, zonder budget, zonder gewicht

in de Commissie, zonder invloed en macht. Collega's noemden Cultuur een alibi-departement - als het dat maar was! Een alibi is van belang, geen daad kan zonder alibi! Maar Cultuur was niet eens een ooglapje, omdat er geen oog was dat toekeek wat Cultuur deed. Als de commissaris voor Handel of voor Energie, ja zelfs als de commissaris voor Visvangst tijdens een zitting van de Commissie naar het toilet moest, werd de discussie onderbroken en gewacht tot hij of zij terugkwam. Maar als de commissaris voor Cultuur even weg moest, werd zonder pardon verder vergaderd, het viel zelfs niet op of ze aan de vergadertafel of op het toilet zat."

Ondanks alle idealen loopt de Europese Unie niet op rolletjes. Al te vaak staan de eigen belangen voorop. Ergens in een zijverhaal schetst Menasse de frustratie van een communicatiemedewerker dat met een wetenschappelijk verslag niets wordt gedaan. Het rapport gaat over de samenhang tussen overheidsbezuinigingen en zelfmoord in Griekenland, Ierland, Portugal en Spanje. Het aangehaalde onderzoek bestaat echt.

'De hoofdstad' - Robert Menasse

Vertaler: Paul Beers

Uitgeverij: De Arbeiderspers

ISBN: 9789029523677

Menasse presenteert zijn boek [15 maart in Amsterdam](#) en [16 maart in Den Haag](#)

Provocaties is Menasse nog nooit uit de weg gegaan. Bij de geschiedenis van de EU hoort het debat over wat de hoofdstad zou kunnen zijn, een discussie die eerder filosofen als Derrida en Sloterdijk voerden. De werkelijke hoofdstad uit de titel lijkt Auschwitz te zijn. Een tegendraadse professor emeritus poneert in een EU-denktank de visie dat enkel in Auschwitz de EU haar ware gezicht kan krijgen. Als daar een nieuwe hoofdstad wordt gebouwd, zal de Holocaust als bron van de Europese eenwording worden erkend en tot eenheid worden opgeroepen. In het departement Cultuur ontstaat vanuit hetzelfde eenheidsideaal het plan om bij de viering van het jubileum van de Europese Commissie de laatste overlevenden van het vernietigingskamp te laten getuigen.

Menasse onthult de mechanismen die ertoe leiden dat een politiek onwelgevallig idee wordt vernalen.

Op het idee om "Auschwitz als geboorteplaats van de Europese Commissie" te eren was een ietwat gedepimeerde ambtenaar gekomen bij een werkbezoek. Het plan is gedoemd om te mislukken. Menasse onthult de mechanismen en nationale belangen die ertoe leiden dat een politiek onwelgevallig idee wordt vernalen. Ook

de Poolse regering keert zich, heel actueel, tegen het plan om aandacht te vragen voor een oord in Polen. Dat het Europese jubileum niet wordt gevierd komt door het gebrek aan gezamenlijkheid. Menasse knipoogt naar Robert Musils 'De man zonder eigenschappen', waarin een viering ten behoeve van het jubileum in 1918 van de Oostenrijkse keizer wordt voorbereid. Vanwege de concurrentie met de geplande viering van de Duitse keizer heet die viering 'Parallelaktion'.

Door de levensverhalen van een dozijn personages ontstaat een panorama van de twintigste eeuw. In het familieverhaal van twee broers, de een EU-ambtenaar en de ander voorzitter van de European Pig Producers, contrasteert politieke ideologie met lobbyisme. Menasse fileert het gebrek aan eenheid binnen de Europese varkenshandel waardoor valse concurrentie ontstaat ten voordele van China. Net als de EU staat de unie van varkenshandelaars voor een keerpunt. Aan het begin van de roman veroorzaakt een loslopend varken als een "universele metafoor" mediale opwinding in Brussel.

Haaks op de waan van de dag staat het levensverhaal van een bejaarde jood. Hij belandde in de verzetsgroep 'Europe libre' nadat hij de bevrijding van de deportatietrein waarin hij zat had overleefd: "Deze groep werd legendarisch [...]: ze was de enige die met haar naam niet voor een vrij België maar voor een vrij Europa opkwam. Ze wilden na de oorlog, na de overwinning op de nazi's, ook meteen de afschaffing van de Belgische monarchie en de oprichting van een Europese republiek."

Menasse herinnert er met zijn roman aan dat de EU niet naar zijn bestaansrecht hoeft te zoeken: dat ligt in de verwoestingen van de twintigste eeuw. 'De hoofdstad' werd soepel vertaald door Paul Beers, die eerder onder meer ook tekende voor de grootse roman 'De verdrijving uit de hel'. Een nawoord van de vertaler en een namenlijst van de belangrijkste personages maken 'De hoofdstad' toegankelijker; de roman zelf is nu al een klassieker.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/25077/menasse-fileert-absurdisme-eu-in-de-hoofdstad>